

Марущак Анна Валеріївна
*Чернівецький юридичний інститут
Національного університету «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового права, кандидат юридичних наук*

ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ ФОНДУ ГАРАНТУВАННЯ ВКЛАДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

Економічна безпека країни напряму залежить від безперервного функціонування усієї банківської системи. Проблема гарантування банківських вкладів наразі є нагальною і потребує максимального втручання з боку державних органів та детального нормативно-правового регулювання.

Неостанню роль у налагодженні кращого функціонування усієї банківської системи України відіграє Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), співробітництво з якою Україною започатковано у 1997 році, шляхом підписання Кабінетом Міністрів України та ОЕСР Угоди щодо привілеїв, імунітетів та пільг, які надаються ОЕСР на території України. Відповідно до висновку ОЕСР посилення уваги до захисту прав споживачів фінансових послуг у всьому світі пояснюється особливостями сучасних фінансових продуктів та послуг, які передбачають можливість істотного перекладення ризиків, що виникають, саме на споживачів. Відповідно, споживачі фінансових послуг не завжди спроможні у повній мірі оцінити усі можливі ризики. Загострити дану проблему можуть і неправомірні дії з боку надавачів фінансових послуг, які вдаються до різного роду зловживань, шахрайства, що у цілому утворює несприятливу картину економічної безпеки країни.

Захистити права споживачів усіх фінансових послуг, і, зокрема, банківських, можна за допомогою декількох способів. Зокрема, одним із них є

участь банківської установи у Фонді гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО).

Фонд гарантування вкладів фізичних осіб існує для захисту прав і законних інтересів вкладників банків, зміцнення довіри до банківської системи України, стимулювання залучення коштів у банківську систему України, забезпечення ефективної процедури виведення неплатоспроможних банків з ринку та ліквідації банків [1]. Усі банки, які мають банківську ліцензію, є учасниками Фонду, окрім АТ «Ощадбанк».

Фонд був утворений у **1998 році після** з підписання Президентом України Указу «Про заходи щодо захисту прав фізичних осіб – вкладників комерційних банків». Указом, зокрема, було встановлено, що в разі недоступності вкладу в комерційному банку фізичній особі гарантується відшкодування за вкладом, включаючи відсотки, у розмірі вкладу, але не більше **500 гривень**. Згодом органи правління Фонду збільшували розмір граничної суми відшкодування коштів за вкладами ще 11 разів.

Враховуючи, що дана тема не може повністю бути досліджена лише а допомогою правових актів та наукових здобутків вчених-юристів, вважаємо за потрібне і використати праці економістів. Серед науковців, які досліджували правову природу Фонду гарантування вкладів фізичних осіб є І.А. Безклубий, О. В. Васьковський, В. І. Гостюк, Є. В. Карманов, В. В. Спіжов, Н. В. Тульчевська, О. І. Шаповалова та ін.

Указом Президента України «Про заходи щодо захисту прав фізичних осіб – вкладників комерційних банків» 1998 року було затверджено Положення про порядок створення Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, формування та використання його коштів, яким було встановлено, що в разі недоступності вкладу в комерційному банку фізичній особі гарантується відшкодування за вкладом, включаючи відсотки, у розмірі вкладу, але не більше 500 гривень.

Наступним нормативно-правовим документом у цій сфері став Закон України «Про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб», який був прийнятий 20 вересня 2001 року. Він передбачив збільшення гарантованої суми відшкодування кожному вкладнику учасника (тимчасового учасника) Фонду гарантування коштів за його вкладами, включаючи відсотки, в розмірі вкладів на день настання недоступності вкладів до 1200 гривень. Цей закон втратив чинність у 2012 році з набуттям чинності іншого закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб». Законом, зокрема було розширено повноваження Фонду гарантування, зокрема в частині щодо виведення неплатоспроможних банків з ринку шляхом здійснення тимчасової адміністрації та ліквідації неплатоспроможних банків; встановлено мінімальний розмір граничної суми відшкодування закріплено на рівні 200 тисяч грн, без можливості її зменшення; встановлено спрощений порядок проведення процедур, пов'язаних з придбанням інвестором неплатоспроможного або перехідного банку; визначено порядок виведення неплатоспроможного банку з ринку за участі держави в особі Міністерства фінансів України або державного банку.

У 2015 році набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення системи гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків з ринку». Даним законом були включені деякі зміни, зокрема: посилено повноваження Фонду гарантування як тимчасового адміністратора та ліквідатора, і підвищено його роль у підготовці до виведення неплатоспроможного банку з ринку; скорочено терміни виведення банку з ринку за участі держави; передбачено продаж активів банку лише на відкритому конкурсі, а основних засобів, оціночна вартість яких не перевищує 10 мінімальних заробітних плат на дату продажу, та малоцінні й швидкозношувані предмети, необоротні активи, балансова вартість яких за

відповідною групою становить менше 10 мінімальних заробітних плат, – безпосередньо юридичній або фізичній особі.

Важливим нововведенням стало встановлення норм, які визначили реальну відповідальність пов'язаних осіб у випадку недостатності майна для розрахунків за вкладками фізичних осіб, які перевищують гарантовану суму, та іншими кредиторами банку.

З першого січня 2016 року відбулися нові зміни, за допомогою яких було: скорочено строки для затвердження виконавчою дирекцією Фонду гарантування плану врегулювання до 30 днів з дня початку процедури виведення банку з ринку; скорочено строки тимчасової адміністрації з 3 місяців до 1 місяця з можливістю її продовження на 1 місяць виключно з метою реалізації плану врегулювання, який передбачає інший спосіб виведення банку з ринку, окрім ліквідації банку; прискорено ліквідацію неплатоспроможного банку, у разі його відповідності критеріям, встановленим нормативно-правовими актами Фонду гарантування; скорочено строки початку виплат відшкодування коштів всім без виключення вкладникам за рахунок коштів Фонду гарантування до 20 робочих днів (для банків, база даних про вкладників яких містить інформацію про більше ніж 500 000 рахунків, - 30 робочих днів) з дня початку процедури виведення неплатоспроможних банків з ринку, не очікуючи прийняття Національним банком України рішення про відкликання банківської ліцензії та ліквідації банку.

З 1 січня 2017 року гарантії Фонду гарантування поширюються на фізичних осіб, у тому числі фізичних осіб-підприємців.

В історії створення ФГВФО можна виділити 3 етапи. Першим етапом у 1998 році відбулось, власне, саме створення ФГВФО. Другий етап розпочався у 2012 році з прийняттям нового закону України «Про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб», який суттєво покращив умови гарантування. І, третій етап, розпочався у 2015-му році і наразі ще триває.

Список використаної літератури:

1. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб: Закон України від 23.02.2012 р. № 4452-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 50. ст. 564.